

РЕФЛЕКСИВНІ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ

Т. В. Бакай^{1, а}, С. А. Смирнов¹

¹ Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
Фізико-технічний інститут

Анотація

Об'єкт дослідження даної роботи є рефлексивні моделі соціальної поведінки людини. Предметом дослідження є представлення рефлексивних моделей, які пояснюють яким чином були визначені функції з чотирьох типів індивідуумів, що наведені В.О. Лефевром в «Алгебрі совісті» [1].

Метою даної роботи є дослідження рефлексивних моделей, що стоять за чотирма функціями кожного індивіда, та взаємодії різних психотипів один з одним. Дослідження рефлексивних моделей сприяє виявленню дій і вчинків індивіда, механізмів взаємозв'язку людини з соціальним середовищем. Воно є досить актуальне на теперішній час, оскільки з розвитком науково-технічного прогресу ХХІ століття з'явилися нові засоби поширення інформації та впливу на формування моделі світу індивіда. Проаналізувавши викладені літературні аспекти, побачили, що не вистачає інформації про те, як саме в психософії були отримані функції психотипів особистості. Тому було розглянуто рефлексивні моделі, які пояснюють яким чином були визначені функції з чотирьох типів індивідуумів, що наведені Лефевром в «Алгебрі совісті» [1].

Ключові слова: рефлексія, рефлексивна модель, психософія

Вступ

Розуміння особистості як соціально-психологічного феномена диктує потребу розглядати поведінку індивіда як соціальну за змістом та психологічну за формою. Тобто вона, поведінка, є спілкуванням і взаємодією двох суб'єктів (колективних чи індивідуальних) на ґрунті певних норм, інтересів, установок, цінностей, особистісних смислів і мотивів(намірів). Соціальну поведінку ми розглядаємо як відносно узгоджену і послідовну сукупність соціально значущих вчинків особистості.

1. Огляд теоритичних аспектів рефлексивного аналізу

Введемо дві змінні a та b , які визначені на множині булевих елементів «0» та «1», що означають:

«0» – піддатися спокусі,

«1» – не впасти до неї.

Змінна a означає зовнішній світ; $x_1 = 0$ – світ схиляє індивіда піддатися спокусі (прийняти зло),

$x_1 = 1$ – встояти перед спокусою. Змінна x_2 являє собою образ себе; $x_2 = 0$ – індивід бачить себе, що він піддався спокусі, $x_2 = 1$ – протистояв їй.

$A = f(x_1, x_2)$ – булева функція, що описує поведінку індивіда. $A = 0$ означає, що індивід піддався спокусі, а $A = 1$, що не вдавсь до спокуси.

Функція $f(x_1, x_2)$ зазвичай називається логічною імплікацією та записується так:

$$\dot{A} = x_2 \rightarrow x_1 = x_1 \vee \bar{x}_2 \quad (1)$$

^аbakaitania@gmail.com

Цей вираз вважатимемо як фіксацію відношення « x_2 домінує над x_1 » та називатимемо рефлексією першого рангу. Функція (1) описує індивіда з погляду зовнішнього спостерігача. Уявімо тепер, що індивід сам зайняв позицію зовнішнього спостерігача. Вважається, що це є рефлексією другого рангу. В цьому випадку їй буде відповідати функція:

$$\begin{aligned} \dot{A}1 &= (x_3 \rightarrow x_2) \rightarrow x_1 = F(x_1, F(x_2, x_3)) = \\ &= x_1 \vee \bar{x}_2 \wedge x_3. \quad (2) \end{aligned}$$

Вираз $x_2 \rightarrow x_1$ представляє не самого індивіда, а його образ себе. Іншими словами, зайнявши позицію зовнішнього спостерігача, індивід набуває властивість не тільки бачити себе зі сторони, але й бачити себе, коли бачить себе зі сторони.

«Реальний світ» представляється тепер змінною x_3 , а змінна x_1 – це образ світу, що є у суб'єкта. Змінна x_3 відповідає світу «зараз», а змінна x_1 – світу, що був раніше.

Тепер припустимо, що маємо такі змінні:

x_1 – зовнішня дія (Теперішнє), все що сприймається органами чуття;

x_2 – очікуваний тиск (Минуле), є першим актом рефлексії;

x_3 – прагнення (Майбутнє), є другим актом рефлексії;

x_4 – як має бути (Вічність), є рефлексією третього рівня:

$$F(x_1, x_2, x_3, x_4) = ((x_4 \rightarrow x_3) \rightarrow \\ \rightarrow x_2) \rightarrow x_1) = x_1 \bar{x}_2 \wedge (x_3 \vee \bar{x}_4) = \\ = x_1 \vee \bar{x}_2 \wedge x_3 \vee \bar{x}_2 \wedge \bar{x}_4. \quad (3)$$

Введемо $1 = x_3 \vee \bar{x}_3$, оскільки будь-яка кон'юнкція, що є меншою по довжині, поглинає кон'юнкцію, яка є більшою, тоді:

$$x_1 \vee \bar{x}_2 \wedge x_3 \vee \bar{x}_2 \wedge x_3 \wedge \bar{x}_4 \vee \bar{x}_2 \wedge \bar{x}_3 \wedge \\ \wedge \bar{x}_4 = x_1 \vee \bar{x}_2 \wedge x_3 \vee \bar{x}_2 \wedge \bar{x}_3 \wedge \bar{x}_4.$$

Загальні формули для довільного рангу рефлексії:

$$X_{2n} = X_{2n-1} \vee \bar{x}_1 \dots \bar{x}_{2n}; \\ X_{2n+1} = X_{2n-1} \vee \bar{x}_1 \dots \bar{x}_{2n} \wedge x_{2n+1}$$

2. Психологічні типи людей за В. О. Лефевром

Відповідно до результатів В.О. Лефевра «Алгебра совісті» [1] в області рефлексивного аналізу є чотири психологічні типи людей – прагматик, скептик, простака та мудрець. Автор вважає, що індивідуум належить до одного з цих типів, оскільки свідомість кожної людини є чимось цілим. Кожний індивід представлений формулою, що складається з кореня індивіда (реального стану) та внутрішнього світу, що, в свою чергу, складається з образу себе, який індивід вважає справжнім, та образу себе у образі себе. Термін «образ себе» відноситься до безпосереднього сприйняття себе індивідом: його почуття, емоції, відчуття. Термін «образ себе у образі себе» відноситься до такого представлення, яке індивід сам свідомо сформував в результаті своїх роздумів.

В результаті індивід представлений формулою, що містить у собі три рівня:

формула Мудреця (1. коректний образ себе; 2. сумнів в коректності):

$$(x_1^{x_2})^{\bar{x}_3}$$

формула Прагматика (1. правильний образ себе; 2. відсутність сумнівів):

$$(x_1^{x_2})^{x_3}$$

формула Скептика (1. некоректний образ себе; 2. сумнів в коректності):

$$(x_1^{\bar{x}_2})^{x_3}$$

формула Простака (1. некоректний образ себе; 2. відсутність сумнівів):

$$(x_1^{\bar{x}_2})^{\bar{x}_3}$$

Звернемо увагу на те, що найвищий етичний статус має Мудрець, який сумнівається в коректності свого адекватного образу себе. Це пояснюється тим, що формули чотирьох типів виражаються через імплікацію (2). Припустимо, що має місце бінарний стимул – «0» чи «1». Якщо на вхід формули Мудреця $(x_1 \vee \bar{x}_2 \wedge \bar{x}_3)$ подати значення «0» для кожної

змінної, то на виході отримаємо «1»: $(0 \vee 1 \wedge 1 = 1)$. Такий самий результат отримаємо, якщо на вхід подаємо значення «1» $(1 \vee 0 \wedge 0 = 1)$. Для всіх інших ж формул, коли на вхід подаватимемо «0» або «1», то отримуватимемо вже різні результати на виході. Щоб визначити етичний статус для таких трьох типів ми повинні взяти середнє значення. Тобто їхній етичний статус буде дорівнювати $\frac{1}{2}$. Саме тому мудрець має найвищий етичний статус серед усіх чотирьох типів, що дорівнює одиниці.

3. Чотири психологічних аспектів індивідів за Олександром Афанасьєвим та їхні функції

В психософії ж, навпаки, вважається, що людина поєднує в собі всі чотири аспекти, які розташовані на різних позиціях відповідно до того, який тип переважає в особистості. Серед них це: фізика (тіло, іншими словами, матеріальні фактори в житті людини), емоція (душа, втілення емоцій), логіка (мислення, світ ідей) та воля (дух, відчуття цілі). Саме ці типи згадував Лев Толстой, коли говорив про автобіографію. Олександр Афанасьєв в книзі «Синтаксис любові» [2] на прикладах сотень відомих людей показав, що є 24 типів особистості. Тип, що займає першу позицію не являє собою гнучкий аспект, а є ніби внутрішнім стержнем індивіда, який не йде на компроміс всупереч йому. Позиції типів функціонально однакові, але мають різний зміст.

Перша функція – основна. По ній людина більш всього впевнена й сприймає її як найбільш цінну. В області цієї функції індивід часто проявляє себе надмірно, не помічаючи при цьому реакцію оточуючих.

Друга функція – нормативна. Найбільш гармонічна та помірна, може співвідносити свої інтереси в даній області з інтересами інших.

Третя функція – неспокійна, невпевнена в собі. З одної сторони, людина відчуває потребу проявити себе в цій області, з іншої – не впевнена в своїх силах і остерігається критики. Ця функція бачить недоліки інших в цій області та із задоволенням їх критикує.

Четверта функція – найменш значуща для людини, тому є спокійною. Часто по ній індивід не має власних переваг в даній області й з легкістю підлаштовується під чужі.

Всі функції можна розділити за трьома признаками:

- результативні (перша й четверта) і процесійна (друга та третя, причому третя являється суперпроцесійною);

- домінуючі (перша та третя) та ті, що підлаштовуються (друга та четверта);
- високі (перша й друга) та низькі (третя й четверта).

За чотирма психологічними типами, що помістив Лефевр в “Алгебрі совісті”, стоїть рефлексивна модель, що виражає одну із функцій. Якщо маємо відмінні другий та третій поверхи в позначеннях психологічних типів, то тоді така функція є процесійною (суб’єкту наявні певні сумніви). Функція є високою, якщо у суб’єкта адекватний образ себе, тобто другий поверх не має заперечення. Третій поверх свідчить про домінування функції, якщо там немає заперечення, тобто суб’єкта повністю задовольняє образ себе.

Перша функція, яка є результативною, високою та домінуючою:

$$(x_1^{x_2})^{x_3}$$

Друга функція, яка є процесійною, високою та такою, що підлаштовується:

$$(x_1^{x_2})^{x_3}$$

Третя функція, яка є процесійною, низькою та домінуючою:

$$(x_1^{x_2})^{x_3}$$

Четверта функція є результативною, низькою та такою, що підлаштовується:

$$(x_1^{x_2})^{x_3}$$

Взаємовідносини індивідумів є найбільш складними якщо перший має відповідний аспект на першій позиції, а в другого цей же аспект стоїть на третій. В цьому випадку саме друга особа зазнаватиме травм(перша функція індивіда буде

негативно впливати на перший аспект іншого).

Якщо ж зустрічаються люди з другою та третьою однаковою функцією, то такі відносини є найкращими, оскільки особа з другою відповідною функцією є терапевтом для іншої людини. Такі люди можуть підлаштовуватися один до одного.

Найбільш комфортними будуть відносини між партнерами, у яких один і той же аспект є першою функцією у одного та четвертою у іншого. Так як четвертий аспект є найменш важливим для особи і тому не буде особливих розбіжностей між індивідуумами.

Висновки

Ми закінчили огляд деяких базових понять та моделей рефлексивного аналізу. Основними підсумками є те, що побудова на основі загальних міркувань формальних математичних моделей опиняється корисним, оскільки вони дозволяють прогнозувати результати різноманітних вимірів та оцінювати характеристики взаємодії людей. Проаналізувавши викладені літературні аспекти, побачили, що не вистачає інформації про те, як саме в психософії були отримані функції психотипів особистості. Тому було розглянуто рефлексивні моделі, які пояснюють яким чином були визначені функції з чотирьох типів індивідумів, що наведені Лефевром в “Алгебрі совісті”.

Перелік використаних джерел

1. Лефевр В. А. Алгебра совести / Пер. с английского. — М. , “Когито-Центр”, 2003 – 426 с.
2. Афанасьев А. Ю. Синтаксис любви — М. , 2007 – 210 с.